

Gemeente van Christus,

“Waar wil ik het zondag eigenlijk over hebben?”, vroeg ik me afgelopen donderdag af. Normaal gesproken is dat nooit een probleem: ik probeer een verbinding te leggen tussen de tekst die op het rooster staat en jullie geloofsbeleving. Maar deze dienst is anders: ik neem afscheid als jullie gemeentepredikant. In het nieuwe jaar zien we elkaar nog zeer geregeld terug, maar dan kom ik als gastpredikant. Deze dienst is óók anders, omdat het mijn laatste als gemeentepredikant is.

Ik wil vandaag iets vertellen over hoe mijn eigen geloofsweg en mijn weg als predikant, is verlopen. Over mijn twijfels, met name de afgelopen tien jaar de vraag of ik predikant zou kunnen blijven. Maar ook over wat me heeft geïnspireerd. Het is een zoektocht geweest, een open weg. Ik vertel er onder andere iets over aan de hand van twee bijbelteksten die me door de jaren heen steeds dierbaarder zijn geworden; we hebben ze zojuist gehoord.

Er is veel veranderd sinds ik in Breskens, mijn eerste gemeente, begon: destijds was ik al anderhalf jaar aan het solliciteren, voordat ik - ook nog als tweede keus - daar beroepen werd. In deze dagen is er sprake van een steeds groter tekort aan predikanten. Daarnaast is de ontkerkelijking steeds verder voortgeschreden en zijn er talloos veel kerken gesloten. Een van de dingen die ik me de afgelopen weken weer realiseerde, is dat ik in zekere zin al die jaren in een soort afbraaksituatie heb gewerkt: er was nooit sprake van groei, vooruitgang. Niet in onze vleugel van de kerk, in ieder geval. Dat is me van tijd tot tijd zwaar gevallen.

Ik kon de preek waarmee ik toen intrede deed, niet meer terugvinden. Ik schreef ze in die eerste jaren nog met de hand, een computer kwam er pas in mijn derde of vierde jaar daar, geloof ik. Elke preek 6 A4-tjes; dan had ik een verhaal van ongeveer 20 minuten. Grote moeite om het vol te krijgen, vaak. Als ik preken uit die tijd teruglees, zie ik hoe ik vooral exegetische “vondsten” aan elkaar reeg. Waar niemand echt op zat te wachten, denk ik nu. Ik zat voornamelijk nog in mijn hoofd.

Langzaam maar zeker, zeker in de jaren dat ik predikant was in Nederhorst den Berg, raakte ik veel dingen die ik van huis uit mee had gekregen als Gereformeerde Bondsjongetje, kwijt. Ik heb het wel eens eerder verteld, maar ik kreeg destijds in Nijkerk nog catechisatie uit de Heidelbergse catechismus. Ik moest de vragen én de antwoorden van die 52 zondagen uit mijn hoofd leren:

Wat is uw enige troost, beide in leven en sterven?

Dat ik met lichaam en ziel, beide in leven en sterven niet van mij, maar van mijn getrouwe Zaligmaker Jezus Christus ben, die met zijn dierbaar bloed voor al mijn zonden volkomen betaald en mij uit alle heerschappij van de duivel verlost heeft etc.etc.

Leerstellige abracadabra, waar jongens en meisjes van 14-15 jaar helemaal niets van begrepen. Het mag een klein wonder heten dat ik alsnog predikant ben geworden.

We moesten het allemaal uit ons hoofd (!) leren. Maar het kwam nooit terecht in ons hart. Het raakte niet/nergens aan mijn eigen beleving. In Nederhorst den Berg raakte ik die leerstelligheden stuk voor stuk kwijt. Zonder al te veel pijn en moeite, moet ik zeggen. Op één na: toen ik me God niet meer als een soort Hemelse persoon die ergens ver boven ons troonde, kon voorstellen, riep dat veel vragen op. Beroepsmatig vooral: wat doe ik dan als ik bid met mijn gemeente? Tot wat richt ik me dan? En waarom doe ik dat dan eigenlijk? En vanaf dat moment realiseerde ik me ineens pas goed hoeveel van de traditie ik kwijt was geraakt. En vroeg ik me voor het eerst af of ik nog wel in paste, in die Christelijke traditie. Er bleef weliswaar nog veel over, met name uit de eerste drie evangeliën. Maar was dat voldoende? Voor mijzelf? Voor mij als predikant?

In deze periode van twijfel, kwam Zen op mijn pad. Volgelingen van Thich Nath Hanh klopten letterlijk op onze voordeur met de vraag of ik met hen mee wilde gaan naar de burgemeester om te zien of het bestemmingsplan van het complex dat ze hadden aangekocht kon worden gewijzigd. Om een lang verhaal kort te maken: hun Zenklooster kwam er inderdaad. Ik maakte kennis met de boeken van TNH. Een jaar of twee later maakte ik deze grote Zenmeester live mee tijdens een bijeenkomst in de RAI. En had ik voor het eerst de

ervaring dat ik daar een heilig mens zag en hoorde. Een werkelijk ongekende innerlijke vrede straalde door hem heen naar buiten.

Het raakte me diep. Hier zat niet iemand óver Zenboeddhisme te praten. Hij belichaamde het.

Geleefde spiritualiteit!

Een nieuwe wereld ging hiermee voor me open. Zeker toen ik later, inmiddels in Leeuwarden, naast veel lezen over Zen, was begonnen met Zenmeditatie. Vanuit die beleving kon ik weer met nieuwe ogen kijken naar mijn Christelijke traditie en geloofsbeleving. En er een nieuwe invulling aan geven.

Van toen af aan heb ik, tot op de dag van vandaag, steeds geprobeerd om die twee tradities waarin ik sta, waar ik deel van uit maak, met elkaar te verbinden.

In beide schriftlezingen van vandaag is er sprake van zo'n verbinding.

“Foar alles is in oere...” zong Gerrit Breteler in zijn mooie lied over de tekst uit Prediker 3. Ook voor die dingen die we niet willen. Dingen die je, soms snoeihard en onverwacht doen beseffen dat “alles sa brekbar is...alles ûnfollein.”

Ik schreef het een tijdje geleden al in de Frissel: afgelopen zomer, in die weken dat het allemaal erg spannend was of Trees het zou redden of niet, was ik behoorlijk van de kaart. Tegelijkertijd was er ook het besef dat dit bij het leven hoort. Dat het je zomaar kan overkomen. Zonder dat daar “een hand van God” of iets in die geest achter zit. Dat er een bedoeling achter zou zitten. Dat niet.

Het realisme van Prediker dat alles erbij hoort, raakt in mijn beleving aan hoe men in het Zenboeddhisme in deze wereld staat. Volkomen doordrongen van de vergankelijkheid van alles. En van het besef dat wij op al die ervaringen – geboren worden, sterven, planten of rooien, rouwen of dansen - een etiket van “goed of slecht”, “verdrietig of vrolijk” kunnen plakken. Maar dat dat niets aan de werkelijkheid verandert. Aan de fijne ervaringen niet. Aan de verdrietige, pijnlijke ervaringen evenmin.

Het enige dat je kunt doen als het je overkomt, is er als het ware “doorheen te gaan”. Er niet voor weg lopen. Er mee te blijven “zitten”(op je meditatiekussen).

En door dat vol te houden kan er op een bepaald moment iets van licht gaan gloren. Iets van een besef dat wij er – om nog maar eens met Ton Lathouwers te spreken – “niet uit kunnen vallen”.

Uit Gods hand, zeggen we dan in onze Christelijke traditie.

Prediker zegt hetzelfde, denk ik, even verder in hoofdstuk 3 op zijn manier: “Wat er is, was er al lang; wat komen zal is er altijd al geweest. God haalt wat voorbij is altijd weer terug.”(3:15)

Ik citeer mezelf nog even uit dat stukje voor de Frissel: “Je kunt in de loop van je leven veel kwijtraken op geloofsgebied. Op dogmatisch gebied bedoel ik.

Dat is mij overkomen. En dat is niet erg. Wat gebleven is, sterker geworden zelfs door de jaren heen, is dat onberedeneerbare, niet rationele vertrouwen dat wij er “niet uit kunnen vallen.”

Waaruit niet?

Uit Gods hand zeggen Christenen. Uit Indra's web, zeggen Zenboeddhisten. Woorden, beelden voor iets wat uiteindelijk niet in woorden of beelden te vangen is.

Het is dit oervertrouwen (zo noem ik het altijd maar), dat voor mij de kern van het Christelijk geloof uitmaakt. En ook van Zen. De rest, zowel wat er in de bijbel staat als wat de eeuwenlange traditie eraan vast heeft gekoppeld, zijn hulpmiddelen die je daartoe kunnen brengen.

Dat is dus een ervaring. Een vorm van – om maar eens terug te keren naar mijn Gereformeerde Bondswortels – een vorm van bevindelijkheid.

Dan bevind je je op gevoelsniveau. Zielsniveau, zo je wilt.

En dat is heel iets anders dan op rationeel niveau. Dan zit je in je hoofd.

Ook in de tekst over de bloemen op het veld en de vogels in de lucht raken beide tradities elkaar.

We lezen hem elke dinsdag in de ochtendviering op Westerhûs. En steeds opnieuw herinneren deze woorden van Jezus me aan twee dingen die voor mij van wezenlijk belang zijn geworden, door de jaren heen:

- Dat je leert om met al je aandacht te kijken. Waar te nemen. In het leven te staan.

Het Griekse woord voor “kijken” dat in deze tekst staat, betekent: héél geconcentreerd, met alle aandacht kijken.

Dat doen we normaal gesproken niet. Of nauwelijks. Ik haalde het ook de Kerstnachtspreek al even aan: wanneer heb je voor het laatst écht het gelaat van je geliefde gezien! Wanneer heb je écht gezien hoe je kind zat te puzzelen? Gezien hoe zo'n kleintje van 4-5 jaar helemaal op kan gaan in waar ze mee bezig is?

Heb je gezien, ooit écht gezien hoe schitterend en veelkleurig een spreekwort kan oplichten als het zonlicht op hem valt?

Een doodgewone spreekw, Reinier? Nou, nee. Als je ze eenmaal écht gezien hebt, bestaan er in mijn beleving geen doodgewone spreekw meer.

En dat geldt voor alles wat je met alle aandacht hebt waargenomen.

Als je kijkt, luistert, hoort, proeft met al je aandacht gaat de wereld voor je open. Ervaar je iets van het mysterie van ons bestaan. Van Gods scheppingskracht, zo je wilt.

- Het tweede wat ik van deze woorden van Jezus steeds opnieuw leer, is om helemaal in het hier-en-nu te zijn. Want dat is waar het om gaat bij die vogels “die niet zaaien en niet maaien en niet opslaan in voorraadschuren” en zo. Het betekent niet dat ze op hun lauweren kunnen rusten en dat de gebraden wormen en slakken ze bij wijze van spreken in de snavel vliegen. Sinds we midden op het platteland wonen kun je goed zien hoe al die vogels en ook andere dieren elke dag hard moeten ploeteren om hun kostje bij elkaar te krijgen. Maar waar het om draait is dat ze dat per dag doen. Hier en nu leven.

Er is alleen maar hier en nu, toch?

En als je in dat hier en nu heel aandachtig in het leven staat, zul je, zoals ik net al zei, vroeg of laat iets ontdekken van het geheim van dit bestaan. Jan Wit heeft daar een prachtig lied over geschreven, we zullen het zo dadelijk na deze overdenking zingen.

Ja,- we gaan afronden. Terugkijkend op mijn werk als gemeentepredikant realiseer me ik weer eens hoe ik altijd heb geprobeerd om mijn gemeenteleden tot op zekere hoogte deelgenoot te maken van mijn eigen geloofsontwikkeling. Delen in nieuwe ontdekkingen, nieuwe ervaringen. Delen ook in twijfel, vragen.

Dat is altijd een precaire balans: want het gaat natuurlijk niet om “het geloof van ds. Nummerdor”. Waar het wel om gaat is, in mijn beleving, dat je als voorganger spreekt vanuit je eigen ervaring. Je zit er zelf helemaal in, in de bijbeltekst die op het rooster staat. Alleen vanuit dat ervaringsniveau kan het lukken (soms dan toch) om anderen te raken op hún ervaringsniveau.

Gaandeweg heb ik me steeds minder een schriftgeleerde/theoloog gevoeld. Iemand die ik als voorbeeld zie is Tenkei roshi, de Zenmeester in Zenriver: voor een groep zitten (zitten, in dit geval) en helemaal vanuit je eigen ervaring je licht laten schijnen op een bepaalde tekst. Daar gaat een bepaald gezag van uit. Omdat het helemaal authentiek is. Geleefde spiritualiteit!

Wat niet wegneemt dat er óók behoorlijk wat studie aan vooraf is gegaan om zo ver te komen.

Ik heb me steeds gerealiseerd dat een dergelijke vorm van preken, persoonlijk, zoekend, open, altijd open voor andere interpretaties in de overtuiging dat jij zelf de waarheid niet in pacht hebt, sommige gemeenteleden heeft aangesproken. Omdat er iets bevrijdends van uit kan gaan.

Voor anderen is die openheid en dat zoeken juist teleurstellend geweest. Of soms zelfs bedreigend.

Sommigen willen nu eenmaal graag zekerheid.

Geloof, spiritualiteit is en blijft altijd “een open weg.” Van diezelfde Tenkei roshi kreeg ik in 2016 mijn dharma-naam: Kaido. Open weg. Hij had geen betere kunnen kiezen, wat mij betreft.

Tot slot: ik spreek graag mijn dankbaarheid uit. Voor de grote vrijheid die jullie mij hier hebben gegund om het op mijn manier te doen.

Dankbaarheid voor wie jullie zijn: een kleine groep mensen die hier “gemeente van Christus” vormen.

In wie ik heb ervaren dat het niét gaat om leerstellingen. Niet om hoog-liturgische vormen.

Niet om heel veel activiteiten organiseren.

Maar wel om: hoe gaan we met elkaar om? Respect voor elkaar. Aandacht voor elkaar. En last but not least: plezier met elkaar.

Tûzen wurden sprutsen / en dêr is neat mei sein”, zingt Gerrit Breteler in zijn mooie lied over Prediker 3.

Dat stemt tot bescheidenheid. Ik heb genoeg gezegd,

amen